

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

**Ijtimoiy-gumanitar
fanlarning dolzarb
muammolari**

1-son (5-jild)

2025

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 1 (5) - 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2025

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti.

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Xolikulov Axmadjon Boymahammadovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Milliy Universiteti.

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Nasirxodjayeva Dilafuz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent moliya instituti;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Bojxona instituti;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Farg'ona politexnika instituti

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b, Toshkent moliya instituti;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari

nomzodi, dotsent, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori, "Tashkent International University of Education" xalqaro universiteti;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent, Jizzax pedagogika instituti;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent, Andijon davlat tibbiyot instituti, Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrasini mudiri;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdulkaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, Buxoro davlat universiteti.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, Samarqand davlat universiteti;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b., Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD), O'zbekiston Respublikasi Sudyalar oliy kengashi huzuridagi Sudyalar oliy maktabi;

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Normatov Bekzod Akrom o'g'li — yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi, Toshkent davlat yuridik universiteti;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti huzuridagi pedagogik kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tarmoq markazi;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Qarshi davlat universiteti;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori, Iqtisodiyot va pedagogika universiteti;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti;

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti.

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasi mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, O‘zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD), Samarqand viloyat IIB Tibbiyot bo‘limi psixologik xizmat boshlig‘i.

22.00.00- SOTSILOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O‘zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po‘latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O‘zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O‘zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo‘tayeov Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O‘zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro‘yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrda 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo‘yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” mas’uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog‘och ko‘chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog‘lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

<i>Xadjamuratova Matlyuba Xashimovna</i> YOSHLARNI IJTIMOIIY HIMOYA QILISHNING TARIXIY ILDIZLARI	11-15
<i>Abdimo‘minov Oybek Bektemirovich</i> MARKAZIY OSIYODA KO‘PTOMONLAMA MUNOSABATLAR: TARIXIY YONDASHUVLAR, SIYOSIY VA IQTISODIY INTEGRATSIYA	16-22
<i>Шадманов Турдибай Рузибаевич</i> ПРОБЛЕМЫ ПЛАНИРОВАНИЯ ПРИ СТРОИТЕЛЬСТВЕ ЖИЛЬЯ В УЗБЕКИСТАНЕ В ПЕРИОД 1940-1960 ГГ	23-27
<i>Мирзаева Наргиза Беркиновна, Рузиева Мухлиса Баходир кизи</i> ИНВАЛИДНОСТЬ И ЕЕ ИСТОРИЯ. СОЦИАЛЬНАЯ ЗАЩИТА ИНВАЛИДОВ В УЗБЕКИСТАНЕ	28-33
<i>Abdug‘aniyev Bekzod Abduvali o‘gli</i> SUG‘DIYLARDA DIN MASALASI: ZARDUSHTIYLIK VA MAZDAKIYLIK	34-40
<i>Umrzoqov Maqsud Shokirovich</i> V.L.VYATKINNING SAMARQANDNING TARIXIY YODGORLIKLARINI O‘RGANISHGA DOIR ISHLARI	41-46
<i>Ochildiyev Lochinbek</i> QASHQADARYO VOHASI TARIXIY-MADANIY YODGORLIKLARI, ZIYORATGOHLARI ULARNING TARIXIY-ETNOGRAFIK XUSUSIYATLARI	47-56
<i>Mamatqulov Bekzod, Bozorov Alisher</i> O‘ZBEKISTONDA SANOAT TARMOQLARINING RIVOJLANISHIDA JANUBIY VILOYATLARNING O‘RNI (1924-1991-YILLAR)	57-64

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

<i>Мамажонов Акрамжон</i> МОЛИЯВИЙ НАТИЖАЛАР (УМУМЛАШГАН ДАРОМАДЛАР) ТЎҒРИСИДАГИ ҲИСОБОТ ВА УНИ ШАКЛЛАНИШИ	65-71
<i>Xolmuratov Xolilla</i> O‘ZBEKISTONDA QAYTA TIKLANUVCHI ENERGIYA MANBALARINI RIVOJLANTIRISH VA ENERGO-SAMARADORLIKNI OSHIRISH ISTIQBOLLARI: IQTISODIY VA IJTIMOIIY TAHLIL	72-83
<i>Karimov Khojakbar</i> INNOVATION POTENTIAL AND TECHNOLOGICAL DEVELOPMENT IN UZBEKISTAN’S MANUFACTURING SECTOR: ENHANCING EFFICIENCY THROUGH AI-DRIVEN MANAGEMENT OF INNOVATIVE INFRASTRUCTURES	84-90
<i>Тўлаков Улуғбек Тошмаматович</i> СОЛИҚ МАЪМУРИЯТЧИЛИГИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШДА ИННОВАЦИОН ЁНДАШУВЛАР	91-105

<i>Xolmurotov Fozil</i> RAQOBATBARDOSHLIKNI OSHIRISH VA EKSPORTNI RIVOJLANTIRISH ORQALI MINTAQAVIY IQTISODIY BARQARORLIKNI TA'MINLASH: NAZARIYA VA AMALIY YONDASHUVLAR	106-118
<i>Komilov Bakhtiyorjon</i> OPPORTUNITIES AND CHALLENGES IN E-COMMERCE LOGISTICS IN CENTRAL ASIA	119-129
<i>Abdusattorov Sodiqjon</i> TA'LIM XIZMATLARI BOZORIDA TADBIRKORLIK FAOLIYATI TURLARI	130-134
<i>G'anibayev Ixomjon</i> AUDITORLIK DALILLARI ISHONCHLILIGINI TA'MINLASHDA INTERVYU USULINING AHAMIYATI	135-145
<i>Akhmedov Khasan</i> ISSUES OF IMPROVING THE SYSTEM OF COMPENSATION PAYMENTS UNDER COMPULSORY CIVIL LIABILITY INSURANCE	146-153
<i>Саттаров Абдусамат Умирқулович</i> МИНТАҚАВИЙ ИҚТИСОДИЁТДА БАҲОЛАШ МЕТОДИКАСИ ВА УНДА ЭКОНОМЕТРИК УСУЛЛАР	154-159
<i>Musamukhamedov Azimjon Jamoliddinovich</i> O'ZBEKISTONDA ISLOMIY MIKROMOLIYA: BARQARORLIK VA FAROVONLIK SARI ADOLATLI YO'L	160-168
09.00.00 - FALSAFA FANLARI	
<i>Xaitov Elmurod Bekmurodovich</i> DUNYO AHOLISINING O'SISH DINAMIKASIGA TA'SIR ETUVCHI IJTIMOYIY KO'RSATKICHLAR VA AHOLI HAYOT SIFATI	169-174
<i>Shaydullayev Normuhammad</i> BIOEPISTEMOLOGIYA YOKI EPISTEMOLOGIYADA FANLARARO YONDASHUVLAR	175-179
<i>Sulaymonov Maxmudjon Shuxratbekovich</i> O'ZBEKISTONDA FUQAROLIK POZITSIYASI SHAKLLANISHIGA TA'SIR KO'RSATUVCHI IJTIMOIY OMILLARNING FALSAFIY TAHLILI	180-185
<i>Berdaliyeva Sevara</i> YUSUF XOS HOJIBNING AXLOQIY QARASHLARINI SHAKLLANISHINING TARIXIY-IJTIMOYIY OMILLARI	186-198
<i>Ergashev Urolbek Berkinovich</i> AHMAD TOSHKO'PRIZODA ILMLAR TASNIFINING AHAMIYATI	199-205
<i>Qaxorov Pulotjon Xursanmurodovich</i> INSON GO'ZALLIGI VA UNING AXLOQIY VAHOSI	206-211
<i>Абдуллаходжаев Гайрат</i> ГЛОБАЛИЗАЦИЯ И ЕЁ ВЛИЯНИЕ НА ЭСТЕТИЧЕСКОЕ ВОСПИТАНИЕ МОЛОДЕЖИ	212-215
<i>Ro'ziyev Maqsud O'rinovich</i> ABULHASAN BAHMANYOR SHAXSIYATI VA MA'NAVIY MEROSI	216-220

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI

<i>O'zbekov Umidjon Narzullo o'g'li, Boboqulova Nilufar Xayrullo qizi</i> BOSHLANG'ICH TA'LIM INGLIZ TILI DARSLARIDA OG'ZAKI NUTQNI SHAKLLANTIRISH	221-225
<i>Kamalova Madina</i> CHINGIZ AYTMATOV ASARLARIDA BOLA RUHIYATI	226-230
<i>Karimov Rivojiddin Gulamjonovich</i> DISCOURSE AND ITS LINGUOCULTURAL INTERPRETATION	231-240
<i>Baxtiyorova Maftuna Baxtiyorovna</i> INGLIZ TILIDA ANTROPONIMIK BIRLIKLARNING LEKSIK-SEMANTIK TAHLILI	241-246
<i>Nurmuxammedov Yusuf Shakarboyevich</i> FRAZEOLOGIK BIRLIKLARNING MA'NO QATLAMLARI, METAFORA VA METONIMIYA KABI LINGVISTIK HODISALAR BILAN ALOQASI	247-251
<i>Xujakulov Ravshan Isroilovich</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA XALQ TABOBATIGA OID LEKSIK BIRLIKLARNING DERIVATSION TADQIQI	252-258
<i>Olimova Khurshida Vaydillayevna</i> "PROPER NOUNS IN ENGLISH AND UZBEK: STRUCTURE AND THEIR UNIQUE FEATURES"	259-263
<i>Ermatov Ixtiyor, Risqulova Muslima</i> "DEVONU LUG'OTIT TURK" ASARIDA TOPONIMLARNING BERILISHI	264-269
<i>Abduraimova Dinara Bahodir qizi, Abdullayeva Nilufar Ramazonovna</i> INGLIZ TILIDAGI LEKSIK MATERIALLARNI BOYITISHDA ZAMONAVIY TEKNOLOGIYALARNING O'RNI	270-273
<i>Mardonov Maxmud</i> LATIFALARNI TASNIF QILISH MEZONLARI VA TASNIFOTI	274-280
<i>Nazarov Sardor Shamurodovich</i> A COMPARATIVE STUDY OF STRUCTURAL-SEMANTIC CHARACTERISTICS OF ENGLISH AND UZBEK LANGUAGE WORD COMBINATIONS	281-284

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

<i>Абдурасулова Кумриниса Раимкуловна, Каракетова Дилноза Юлдашевна</i> КРИМИНОЛОГИЯДА САБАБИЯТ	285-302
<i>Yumatov Bogdan Olegovich</i> APPROACHES TO UNDERSTANDING THE PRINCIPLES OF ANTI-CORRUPTION MONITORING	303-309
<i>Абдурахманова Нодирахон</i> ПРОБЛЕМЫ ИМПЛЕМЕНТАЦИИ СМАРТ-КОНТРАКТОВ В ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВО УЗБЕКИСТАНА	310-317
<i>Бекбутаева Лобар</i> СОЦИАЛЬНАЯ ЗАЩИТА ПРАВ ДЕТЕЙ-СИРОТ И ДЕТЕЙ, ОСТАВШИХСЯ БЕЗ ПОПЕЧЕНИЯ РОДИТЕЛЕЙ: МЕЖДУНАРОДНО-ПРАВОВЫЕ СТАНДАРТЫ И НАЦИОНАЛЬНЫЕ АСПЕКТЫ	318-323

<i>Nishonov Abdulloh Ubaydulloh o'g'li</i> CHIQUINDILARNI TRANSCHEGARAVIY TASHISH VA OLIB O'TISHNING XALQARO HUQUQIY TARTIBI	324-329
<i>Саидов Шохруххон Музаффарович</i> ПРОКУРАТУРА ОРГАНЛАРИНИНГ ҲУҚУҚ ИЖОДКОРЛИГИ ФАОЛИЯТИДАГИ ИШТИРОКИНИ БАҲОЛАШНИНГ ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ	330-338
<i>Maxmudov Sunnat Azim o'g'li</i> AYBLILIK TO'G'RISIDAGI MASALANI HAL QILMAY TURIB JINOYAT ISHINI TUGATISH TARTIBI: QONUNCHILIKDAGI MUAMMOLAR TAHLILI	339-348
<i>Inomxo'jaeva Sanobar Muxammadixonovna</i> JAMIYATDA HUQUQIY ONGNI RIVOJLANTIRISHDA HUQUQIY TARBIYA USULLARINING AHAMIYATI	349-355
<i>Mirzakarimova Dilafruz Doniyorovna</i> SUN'IY INTELLEKT, ROBOTOTEXNIKA VA HUQUQ: SUN'IY INTELLEKTNING XAVFSIZ KIBERXAVFSIZLIK TIZIMLARIGA TA'SIRI	356-362
<i>Raximjonova Nargizaxon Raximjonovna</i> YAGONA JINOYATNING JINOYAT-HUQUQIY TAVSIFI	363-368
<i>Dehqanov Raxmatilla Mirzaraxmat o'g'li</i> ISTE'MOLCHILAR ISHTIROKIDAGI TRANSCHEGARAVIY MUNOSABATLAR UCHUN QO'LLANADIGAN HUQUQ	369-374
13.00.00 - PEDAGOGIKA FANLARI	
<i>Iminaxunova Iroda Xuseynovna</i> DIAGNOSTIK YONDASHUV ASOSIDA XORIJIY TILNI O'QITISH IMKONIYATLARI	375-379
<i>Xusanova Mohira</i> XORIJIY TILLARNI O'QITISH VA NAZORAT QILISHNING MAZMUNI	380-386
<i>Haqberdiyev Baxtiyor Rustamovich</i> TEXNIK VA SAN'AT FANLARINI INTEGRATIV O'QITISHDA SINERGETIK KOMPETENTLIKNI TAKOMILLASHTIRISH	387-391
<i>Erkulova Feruza Melikuziyevna</i> THE ROLE OF METHODOLOGICAL TRAINING IN ENHANCING PROFESSIONAL COMPETENCE OF FOREIGN LANGUAGE TEACHERS	392-402
<i>Malikova Madina Abduraxmon qizi</i> INGLIZ TILI DARSLARINI O'QITISH JARAYONIDA HAMKORLIK VA KOOPERATIV O'QITISH TEKNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISHNING USTUVOR USULLARI	403-407
<i>Умаров Азиз Авазович</i> РОЛЬ ДИАЛОГИЧЕСКОЙ РЕЧИ В ОБУЧЕНИИ РУССКОМУ ЯЗЫКУ: МЕТОДИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ	408-412
<i>Рахмонова Шалола Фахриддин кизи</i> ЖАМИЯТ РИВОЖЛАНИШИДА МЕДИА КОМПЕТЕНЦИЯНИНГ ЎРНИ	413-417
<i>Boymirzaeva Raximaxon Xoshimjonovna</i> XALQ TA'LIMI PEDAGOGLARNI MALAKASINI OSHIRISH JARAYONIDA HUQUQIY ONG VA HUQUQIY MADANIYATINI YUKSALTIRISHGA OID XORIJ TAJRIBASI	418-427

<i>Jamolova Mohigul Baxtiyorovna</i> BO'LAJAK CHET TILI FANI O'QITUVCHILARINING TANQIDIY FIKRLASH QOBILİYATLARINI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY VA METODIK ASOSLARI	428-432
<i>Raxmatov Mirzo Mukimovich</i> BO'LAJAK INFORMATIKA O'QITUVCHILARIGA DASTURLASH TILLARINI O'QITISHNI TAKOMILLASHTIRISHDA SEMIOTIK YONDASHUV	433-438
<i>Umirova Mamlakat Imomovna</i> NUTQIY MADANIYATNI O'STIRISHNING NAZARIY VA AMALIY ASOSLARI	439-442
<i>Nafasov Arslon Komilovich</i> TARIX FANINI O'QITISH PEDAGOGIK TADQIQOTLAR OBYEKTI SIFATIDA	443-448
<i>Valiyeva Nasiba Xadiytullayevna</i> OLIY TA'LIMDA O'QITISHNI RAQAMLASHTIRISHDA ZAMONAVIY PEDAGOGIK METOD VA MODELLAR	449-455
<i>Мухаммадиева Угилрой Холмуродовна</i> ФОРМИРОВАНИЕ НАВЫКОВ И КОМПЕТЕНЦИЙ В ОБЛАСТИ СИНХРОННОГО ПЕРЕВОДА У СТУДЕНТОВ	456-463
<i>Qosimova Ozoda Xudoynazarovna</i> PEDAGOG XOTIN-QIZLARNING IJTIMOY FAOLLIGINI RIVOJLANTIRISHNING IJTIMOY- PEDAGOGIK TAHLILI	464-472

Received: 20 December 2024

Accepted: 5 January 2025

Published: 15 January 2025

Article / Original Paper

RELIGION AMONG THE SOGDIANS: ZOROATHISM AND MAZDAKISM

Abduganiev Bekzod Abduvali ugli

Teacher of the Social and Humanitarian Department

Samarkand State Medical University

E-mail: abduganievbekzod2409@gmail.com

Abstract. Sogdiana was one of the states located on the Great Silk Road and which achieved great success in terms of historical and cultural development. It is notable for providing an understanding of the religious beliefs practiced in this country, such as Zoroastrianism and Mazdaism, and for providing a lot of information about the daily life of the Sogdians.

Keywords: Zoroastrianism, Mazdaism, Sogdians, ossuaries, Mulla Kurgan, Chinvat Bridge, Ahuramazda, Zoroastrian ecological religion, Ahriman, Sassanids, Panjikent.

SUG'DIYLARDA DIN MASALASI: ZARDUSHTIYLIK VA MAZDAKIYLIK

Abdug'aniyev Bekzod Abduvali o'gli,

Ijtimoiy-gumanitar kafedra o'qituvchisi

Samarqand davlat tibbiyot universiteti

Annotatsiya. Buyuk Ipak yo'lida qaror topgan, tarixiy, madaniy taraqqiyot jihatdan katta yutuqlarga erishgan davlatlardan biri Sug'diyona edi. Bu mamlakatda amalda bo'lgan diniy e'tiqodlardan zardushtiylik va mazdakiylik haqida tushunchaga ega bo'lish, Sug'diylarning kundalik hayoti haqida ko'plab ma'lumotlarni berishi bilan ajralib turadi.

Kalit So'zlar: Zardushtiylik, mazdakiylik, Sug'diylar, ossuariylar, Mulla Qo'rg'on, Chinvat ko'prigi, Ahuramazda, zardushtiylik ekologik din, Axriman, Sosoniylar, Panjikent.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V5I1Y2025N05>

Kirish. Sug'diyona – qadimiy dunyoning eng muhim madaniy va savdo markazlaridan biri bo'lib, Buyuk Ipak yo'li chorrahasida joylashganligi sababli turli sivilizatsiyalar, madaniyatlar va diniy e'tiqodlarning kesishgan nuqtasi hisoblanadi. Sug'diylar o'z davrida nafaqat savdogarlar va diplomatlar sifatida, balki ma'naviy va diniy qadriyatlarining tashuvchilari sifatida ham tanilgan. Bu mintaqaning diniy hayoti juda xilma-xil bo'lib, asosan Zardushtiylik va Mazdakiylik kabi dinlar asosida shakllangan. Ushbu e'tiqodlar sug'diylar hayotining barcha jabhalariga – kundalik turmush tarzidan tortib, diniy marosimlar, san'at va madaniy qadriyatlarga qadar katta ta'sir ko'rsatgan. Zardushtiylik – ikki oliy kuch, ya'ni yaxshilik (Ahura Mazda) va yovuzlik (Axriman) o'rtasidagi abadiy kurash g'oyasiga asoslangan din bo'lib, Sug'diyonada chuqur ildiz otgan. Bu dinning asosiy jihatlaridan biri to'rt asosiy unsur – olov, suv, tuproq va shamolning muqaddasligi edi. Zardushtiylik diniy marosimlarida olov alohida o'rin tutgan va u haqiqat, poklik va donolikning ramzi sifatida ulug'langan. Diniy

amaliyotlarning aksariyati Afrinagan kabi muqaddas marosimlar orqali ifodalangan. Mazdakiylik esa Zardushtiylikdan kelib chiqqan diniy-falsafiy oqim bo'lib, ijtimoiy adolat, boyliklarni teng taqsimlash va kambag'allarning huquqlarini himoya qilish g'oyalarini ilgari surgan. Sug'diylarning diniy hayotini o'rganishda ossuariylar alohida o'rin tutadi. Ossuariylar – marhumlarning suyaklari saqlanadigan sopol idishlar bo'lib, ular diniy e'tiqodlar va dafn marosimlari haqida qimmatli ma'lumot beradi. Ossuariylarning bezaklari va ularda aks ettirilgan diniy sahnalar mazdakizm va zardushtiylik marosimlarining tafsilotlarini tushunishga yordam beradi. Shuningdek, Sug'd devor rasmlari, masalan, Panjikent ibodatxonalaridagi tasvirlar, ushbu diniy amaliyotlarning kundalik hayot va madaniy merosdagi o'rnini ochib beradi. Mazdakiylik esa Zardushtiylik ta'limotlaridan kelib chiqqan bo'lsa-da, o'zining ijtimoiy va siyosiy mazmuni bilan ajralib turadi. Ushbu oqim kambag'allar va adolat tarafdori sifatida paydo bo'lib, boylik va yer mulklarining adolatli taqsimlanishini targ'ib qilgan. Mazdakiylikning ta'siri faqat diniy doira bilan cheklanmay, balki sug'diylar jamiyatining ijtimoiy va iqtisodiy hayotiga ham katta o'zgarishlar olib kelgan. Chinvat ko'prigi tasavvuri esa Zardushtiylikning asosiy falsafiy tushunchalaridan biri sifatida sug'diylarning o'lim va o'limdan keyingi hayot haqidagi qarashlarini aks ettiradi. Ushbu ko'prik orqali insonning ruhiy pokligi va qilgan amallari sinovdan o'tkaziladi. Chinvat ko'prigi haqidagi tushunchalar devor rasmlari, ossuariy bezaklari va diniy matnlarda o'z aksini topgan. Ushbu maqola Sug'diyona tarixida Zardushtiylik va Mazdakiylikning tutgan o'rni, ularning diniy va ijtimoiy hayotga ta'siri, shuningdek, madaniy merosdagi aks-sadosini tahlil qiladi. Maqola, shuningdek, sug'diylar tomonidan amaliyotga joriy etilgan diniy marosimlar, ossuariylar va devor rasmlarining semantik mazmunini ochib berishga qaratilgan. Shu tariqa, Sug'diyona diniy hayotining murakkab va o'ziga xos jihatlari tarixiy, diniy va ijtimoiy kontekstda yoritiladi.

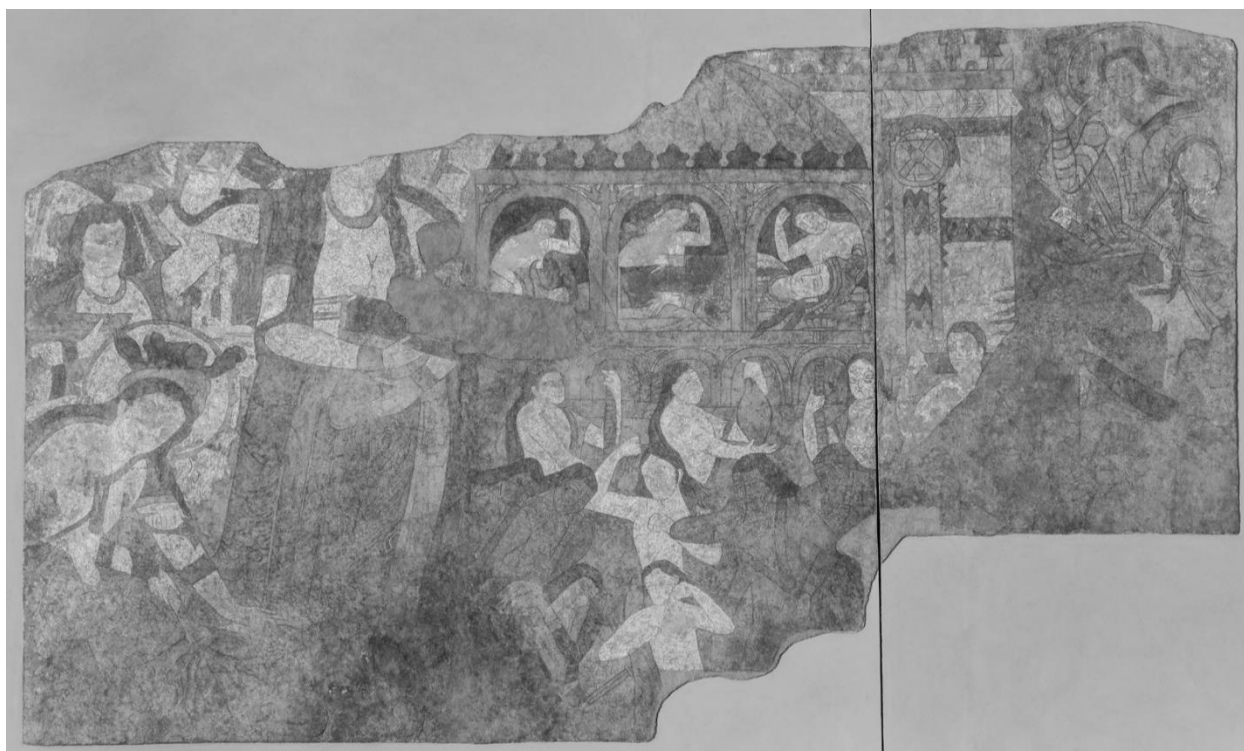
Qo'llanilgan metodlar. Xronologik, komparativ(qiyosiy) tahlil, ramziy(simvollik) tahlil.

Natija. Sug'diyona tarixi Zardushtiylik va Mazdakiylik kabi dinlarning jamiyat hayotiga chuqur ta'sirini ko'rsatadi. Zardushtiylik Sug'dlarning diniy hayotida hukmron bo'lib, unda yaxshilik va yovuzlikning abadiy kurashi (Ahura Mazda va Axriman) asosiy falsafiy tamoyil sifatida ko'rilgan. Bu din insoniyat va tabiat o'rtasidagi uyg'unlikni saqlashga qaratilgan bo'lib, to'rt asosiy unsur – olov, suv, tuproq va shamolning sof saqlanishini talab qilgan. Sug'd jamiyatida mazdakizm marosimlari muhim o'rin tutgan, xususan, Afrinagan kabi olov qurbongohlari orqali o'tkazilgan diniy amaliyotlar e'tiborga loyiqdir. Mazdakiylik esa, Zardushtiylik ta'limotlari asosida rivojlangan bo'lsa-da, ijtimoiy va iqtisodiy adolatga e'tibor qaratgani bilan ajralib turadi. Ushbu oqim jamiyatdagi tengsizlikni bartaraf etishga qaratilgan bo'lib, boyliklarni adolatli taqsimlash va kambag'allarning huquqlarini himoya qilishni targ'ib qilgan. Bu ta'limot jamiyatda faqat diniy emas, balki iqtisodiy va siyosiy sohalarga ham ta'sir ko'rsatib, sug'diylarning kundalik hayotini o'zgartirgan. Sug'd devor rasmlari va ossuariylar Zardushtiylik va Mazdakiylikning amaliy va ramziy jihatlari yoritib bergan. Ossuariylar, masalan, Chinvat ko'prigi tushunchasini aks ettirgan; bu tushuncha odamlarning axloqiy va ruhiy amallarini sinovdan o'tkazadigan ramziy ko'prik sifatida talqin qilingan. Ossuariylardagi diniy bezaklar, jumladan, Afrinagan marosimlarini tasvirlovchi sahnalar, Zardushtiylik marosimlarining ahamiyatini ko'rsatadi. Shuningdek, Shahrisabz vohasidan topilgan ossuariylar adolat xudosi Rashnning roli va Chinvat ko'prigi haqidagi tushunchalarni oydinlashtiradi.

Muhokama. Zardushtiylik va Mazdakiylik Sug'd jamiyatining diniy, ijtimoiy va madaniy sohalarida muhim rol o'ynagan. Zardushtiylikni birinchi ekologik din sifatida qarash mumkin, chunki u tabiiy unsurlarni muqaddas va ifloslanmasligi kerak deb hisoblagan. Bu din Sug'd jamiyatining falsafiy va axloqiy qadriyatlarini shakllantirib, uning barcha jihatlariga, jumladan, san'at va madaniyatiga ta'sir ko'rsatgan. Mazdakiylik esa diniy-falsafiy oqimdan ijtimoiy harakatga aylangan bo'lib, u tenglik va adolatni targ'ib qilish orqali Sug'd ijtimoiy tuzilmasiga sezilarli o'zgarishlar olib kelgan. Diniy amaliyotlarning kundalik hayotga ta'siri devor rasmlari va ossuariylar orqali ko'zga tashlanadi. Panjikent ibodatxonalaridagi tasvirlar va Samarqand yaqinidagi Mulla Qo'rg'on ossuariylaridagi diniy sahnalar Zardushtiylik va Mazdakiylikning madaniy merosdagi izlarini ochib beradi. Chinvat ko'prigi haqidagi tushunchalar esa sug'diylarning axloqiy va ma'naviy mas'uliyatni qanchalik qadrlaganini ko'rsatadi. Mazdakiylik va Zardushtiylik orasidagi o'zaro ta'sir va farqlar Sug'd jamiyatining diniy hayotini yanada murakkab va xilma-xil qilib ko'rsatadi. Mazdakiylik Zardushtiylik asoslariga tayanib rivojlangan bo'lsa-da, uning adolat va tenglikka urg'u berishi uni mustaqil oqim sifatida ajratib turadi. Shu tariqa, Sug'd jamiyatining diniy hayoti nafaqat diniy e'tiqodlar, balki ijtimoiy va iqtisodiy muammolarga javob sifatida shakllangan ko'rinadi.

Mazkur maqola Sug'diyona diniy hayotining o'ziga xos jihatlarini ochib berib, uning tarixiy, madaniy va ijtimoiy kontekstdagi murakkabligini yoritadi. Bu esa nafaqat diniy, balki madaniy merosni chuqurroq tushunish uchun muhim hissa qo'shadi.

Sug'd diniy hayotining har qanday muhokamasida hukmron va eng keng tarqalgan e'tiqod bu zardushtiylik edi. Ya'ni, Sug'dlar Adhvag deb atagan Ahura Mazda ("Hamma narsani biluvchi Rabbii") xudosidan keyin mazdakizmdan boshlanishi kerak.[5] Mazdakizm — dualistik din, ya'ni ikki oliy, qarama-qarshi kuchga e'tiqod. Zardushtiylik bugungi kunda ko'proq e'tirof etilgan nomdir, lekin aslida u qo'shni Sosoniy Eronda rasmiy din sifatida qabul qilingan mazdakizmning bir shaklidir. Zardushtiylik/Mazdaklik e'tiqodida Yaxshilik (Ahura Mazda va uning ilohiy kuchlari) Yovuzlik (Axriman va uning izdoshlari) bilan abadiy kurashadi.[1] Bu dinga ko'ra, bu ikki oliy qarama-qarshi kuchlar orqali dunyo yaratilgan. Ahura Mazda va Ahrimanning to'qnashuvi ham poklik va yovuzlikning qarama-qarshiligi orqali vujudga keladi. Mazdakizm unsurlari – olov, suv, tuproq, shamol muqaddas va sof ekanligini ta'kidlab, diniy marosimlarda ham, kundalik hayotda ham ularni ifloslantirmaslikka katta e'tibor berilgan. Darhaqiqat, ba'zilar buni birinchi ekologik din deb da'vo qilishadi. To'rt elementdan yorug'lik manbai bo'lgan olov haqiqat va donolikni ifodalaydi. Shunday qilib, olov qurbongohi Afrinagan marosimi diniy marosimlarda markaziy rol o'ynaydi, unda ruhoniylar tutatqi, meva, tuxum, suv, gullar va Ahura Mazdaga yer yuzidagi ne'matlaridan foydalanib, marosim o'tkazishgan.[2] Bu dinning ildizlari Sharqiy Eron va O'rta Osiyoda bo'lgan, aniqrog'i O'rta Osiyoda miloddan avvalgi III ming yillikning oxirida paydo bo'lgan. Milodiy I ming yillikning boshlariga kelib mazdaklik allaqachon Sosoniylar imperiyasining davlat diniga aylangan va So'g'diyonada keng tarqalgan. Sug'd devor rasmlari bizga Sug'd mazdakizmining zardushtiylikdan farq qilishi mumkin bo'lgan unsurlarni ko'rish imkonini beradi. Masalan, Panjikentdagi II ibodatxonadan olingan "Motam sahnasi" da, 1-rasmda, biz pavilyonda ko'rgan ayollar zardushtiylik taqiqlagan bo'lardi, chunki zardushtiylikda ayollarning bu kabi yig'lashi va sochlarini yoyishi, yovuzlikning yoyilishiga sabab bo'ladi deb hisoblashgan.[6][7]

1-rasm. Motam sahnasi. Panjikent, Tojikiston .VI asr. Ermitaj Muzeyi.St.Peterburg.

Sug'diyonada mazdakizmni tushunish uchun eng boy manbalardan biri ossuariylardir: ossuariylar — marhumning suyaklarini saqlash uchun ishlatiladigan qopqoqli, odatda sopoldan yasalgan idishlardir. Ular Sug'diyonaning turli mintaqalarida (shuningdek, O'rta Osiyoning boshqa joylarida, masalan, Xorazmiyada va Semirechye) [4] topilgan. Zardushtiylikka ko'ra, ossuariylar ifloslanish va kasalliklardan saqlanish bilan bog'liq bo'lgan mazdakizm uchun zarur edi. Mazdakizm e'tiqodiga ko'ra, hayot tanani tark etgandan so'ng, u jinning ishi deb hisoblangan parchalanishdan himoyasiz edi. Tegishli ibodat va qurbonliklardan so'ng, Sug'd jamoasi a'zolari murdani taqir yerga yoki daxmaga (ko'pincha "sokinlik minorasi" deb nomlanuvchi ochiq joyga) olib boradilar va jasadni yirtqich qushlar yeb ketishi uchun qoldiradilar. Mazdakizm da dafn etish yoki kuydirish amaliyotlaridan qochgan, chunki ular mos ravishda erni va olovni ifloslantiradi. Marhumning suyaklari go'shtidan tozalangach, ularni yig'ib, ossuariyga qo'yishardi [8]. Asrlar davomida ossuariylar mazdaklik xudolari va diniy urf-odatlarini aks ettiruvchi bezak bo'lib bordi. VIII-asrga oid shunday misollardan biri Samarqanddan uncha uzoq bo'lmagan joyda topilgan Mulla Qo'rg'ondagi muhrlangan loy ossuariydir, 2-rasm. Oldinda, barglari ko'karadigan pog'onali olov qurbongohi oldida ikkita ruhoni bor. Biri olovni ushlab turish uchun belbog' yoki qisqich bilan turadi, ikkinchisi esa, kalta barsom to'plamlari yoki tayoqlarini ushlab, tiz cho'kib, qadimgi liturgiyaning o'qiydi. Ular o'limdan keyingi to'rtinchi kun ertalab o'tkaziladigan Afrinagan marosimida xizmat qilishlari mumkin edi. 3-rasm. Har bir yuzning pastki qismi nafas va tupurish muqaddas olovni harom qilmasligi uchun kiyiladigan og'iz qoplamasi (padam) bilan himoyalangan. Piramidali tomni bezatgan yagona va juftlashgan ayol figuralari uchun bir nechta talqinlardan qo'llanilgan. Ular raqsga tushayotganga o'xshaydi, ehtimol bu ossuariyning yuqori qismi samoviy tekislikni ifodalaydi, chunki zardushtiylilik jannatining quvonchlari musiqa, qo'shiq va raqsni o'z ichiga oladi. [9]

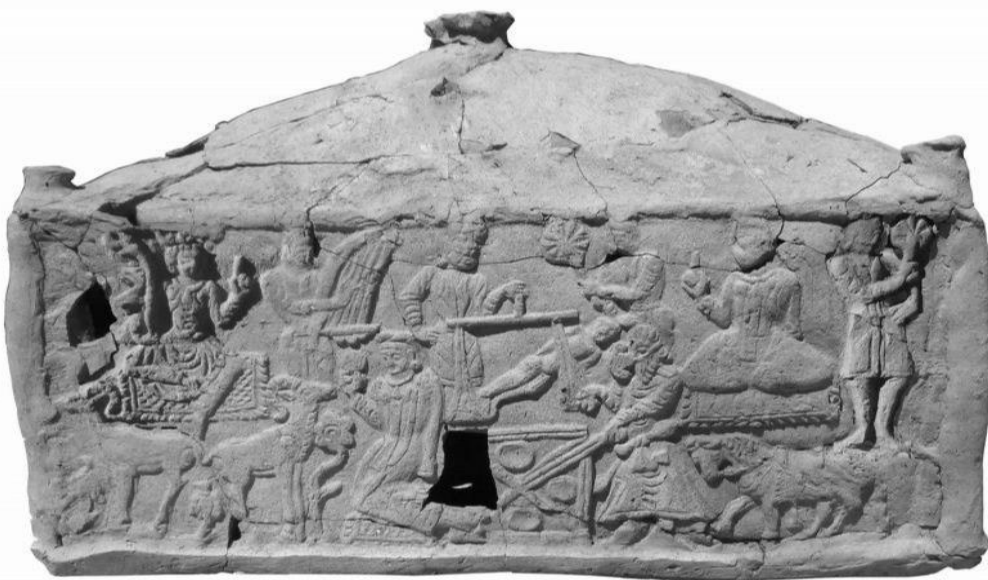
2-rasm. Ossuariy. Mulla Qo'rg'on. Samarqand. O'zbekiston.VII asr.

3-rasm. Ossuariyning pastki qism. Mazdakizm ruhoniylarining Afrinagan marosimini amalga oshirishi. Samarqand, Mulla Qo'rg'on.

Boshqa bezatilgan ossuariylar Sug'dlarning keyingi hayot haqidagi tasavvurlari haqida qo'shimcha ma'lumot beradi. Samarqandning janubidagi Shahrisabz vohasidan adolat xudosi Rashnning ruhni tortishini tasvirlaydigan ossuariy topilgan; Mihr va Srosh xudolari bilan u ruhning Chinvat ko'prigidan jannatga o'tishga loyqligini hukm qiladi; 4 – Rasm. Ma'lumot o'rnida, Chinvat ko'prigi (yoki Chinvat poli) zardushtiylik diniy tushunchalaridan biri bo'lib, insonlarning o'limidan keyingi taqdirini belgilaydigan ramziy ko'prikdir. Bu ko'prik orqali har bir insonning qilgan amallari asosida ruhining osmon (jannat) yoki do'zaxga yo'llanishi

aniqlanadi. Solih (yaxshi) amallari ustun bo'lganlar ko'prikdan o'tib, jannatga boradilar. Yomon amallari ko'p bo'lganlar esa ko'prikdan yiqilib, do'zaxga tushadilar. Bu tushuncha insoniyatning axloqiy va ruhiy mas'uliyatini eslatib turuvchi falsafiy ramz hisoblanadi. Zardushtiylikda Chinvat ko'prigi nafaqat jismoniy, balki ma'naviy yo'l hisoblangan.

4-rasm. Ossuariy.Shahrisabz.VI-VII asr.

5-rasm. Wirkak va ayoli Wiyusining Chinvat ko'prigidan o'tishi. Shanxay. Xitoy.

Xitoyning Shanxay shahridan topilgan sarkofagda (ossuariy vazifasini bajargan) asli Sug'd bo'lgan Wirkak ismli kishini Zardushtiylik marosimida qatnashishi ko'rsatilgan.[3] 5-rasm. O'ngdan chapga o'qiganda, sarkofagning pastki qismda ikkita it va ikkita ruhoniy tomonidan qo'riqlanadigan ko'prikning kirish joyi ko'rsatilgan. Wirkak rafiqasi Viyusi va ularning bolalari bilan karvon hamrohligida ko'prikdan o'tadi (bu yerda ehtimol Wirkakning savdo hayotiga ishora qilingan). Boshqa tomonda esa sasoniy zardushtiylik matnida jannat bo'lgan samoviy bog'ga yetib borish uchun "ruh ko'tariladigan tog'" sifatida tasvirlangan toshloq manzara joylashgan. Wirkakning ruhi allaqachon tortilgan, shuning uchun ko'prik u va

uning partiyasi o'tishi uchun yetarlicha keng qilib tasvirlangan. Agar uning hayoti va ishlari yomon bo'lganida edi, ko'prik toraygan bo'lardi va Wirkak do'zaxga tushib ketgan bo'lar edi, va eng quyida dahshatli mavjudotlar yashaydigan chayqalayotgan suvlar sifatida tasvirlangan. Sosoniylardan keyingi 9-asrdagi zardushtiylik matniga ko'ra, Chinvat ko'prigiga yetib borgach, marhumning ruhi uning fikrlari, so'zlari va harakatlarining timsoli – dēnga duch keladi. Agar bular yaxshi bo'lganida, den nurli go'zal yosh ayol bo'lardi va marhumni ko'prikdan o'tib, tog' cho'qqisiga va jannatga kuzatib qo'yar edi. (Agar ruh o'z vazniga ega bo'lmasa, dēn xunuk xag bo'lib ko'rinardi.) Wirkak sarkofagining birinchi panelining yuqori o'ng tomonida qanotli ayol den allaqachon samoviy shohlikda va er-xotinni kutib oladi. Qolgan ikkita panelning yuqori qismida xudo Mitraning aravasi (qanotli otlar bilan chizilgan) ularni samoviy musiqasi ostida osmonga ko'taradi.

Xulosa. Sug'diyona diniy hayoti Zardushtiylik va Mazdakiylik ta'siri ostida shakllanib, ushbu dinlar jamiyatning turli jabhalariga chuqur singib ketgan. Zardushtiylik falsafiy asos sifatida yaxshilik va yovuzlik o'rtasidagi abadiy kurashni ko'rsatib, tabiatni muqaddas deb hisoblagan va uning tozaligini saqlashni talab qilgan. Mazdakiylik esa Zardushtiylikdan kelib chiqib, tenglik va ijtimoiy adolat g'oyalari ilgari surib, jamiyatdagi tengsizlikni bartaraf etishga qaratilgan harakat sifatida namoyon bo'lgan. Sug'diyona madaniy yodgorliklari, jumladan, ossuariylar va devor rasmlari, ushbu dinlarning amaliy va ramziy ahamiyatini yoritib bergan. Chinvat ko'prigi kabi diniy tushunchalar axloqiy mas'uliyat va ruhiy poklikni ta'kidlab, sug'diylarning o'lim va undan keyingi hayot haqidagi tasavvurlarini ochib bergan. Zardushtiylikning tabiatga e'tibor qaratishi uni ekologik din sifatida o'rganish imkonini beradi, Mazdakiylik esa o'zining ijtimoiy islohotchi xarakteri bilan e'tiborni jamiyatning iqtisodiy muammolariga qaratgan. Maqola Sug'diyona jamiyatining diniy murakkabliklarini o'rganish orqali, diniy e'tiqodlar va falsafiy tushunchalarning qanday qilib jamiyatning ijtimoiy, iqtisodiy va madaniy sohalariga ta'sir qilganini ochib beradi. Ushbu tahlillar Sug'diyona madaniy merosini nafaqat tarixiy qiymat, balki zamonaviy o'rganishlar uchun ham qimmatli manba sifatida ko'rsatadi.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. Michael Shenkar, *Intangible Spirits and Carvings: The Iconography of Deities in the Pre-Islamic World*. Series "Magical and Religious Literature of Late Antiquity", Vol. 4. (Leiden and Boston: Brill, 2014), 63–64.
2. *Manichaeism in the Later Roman Empire and Medieval China: A Historical Survey*, 2nd ed., expanded and revised (Manchester: Manchester University Press, 1985), 183.
3. Éric Trombert; Étienne de La Vaissière (2005). *Les sogdiennes in Chine École française d'Extrême-Orient*. pp. 300–301.
4. Szemerényi 1980, pp. 45–46
5. Gersheyitch 1967, pp. 79–80
6. Kirill Nourzhanov, Christian Bleuer (2013), *Tajikistan: a Political and Social History*, Canberra: Australian National University Press, p. 12
7. Irisqulov, O. J. (2019). From activity of the test cotton plantation in samarkand late xix beginning of xx century. *ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal*, 9(1), 73-79.
8. Xo'jayev A. *Buyuk Ipak Yo'li, munosabatlar va taqdirlar*.
9. Otaxo'jaev A. *Ilk o'rta asrlar Markaziy Osiyo sivilizasiyasida turk-so'g'd munosabatlari. Monografiya*. –T.: ART-FLEX, 2010

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOYIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 1 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas’uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog‘och ko‘chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog‘lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).